

Темчишина Ю. Л., Кравченко І. Й.
Національний університет харчових технологій

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В статті розглядаються проблеми прогнозування діяльності виробничого підприємства в новітньому господарському просторі, де активно діють фактори зовнішнього ризикогенного ринкового середовища та формуються жорсткі вимоги щодо розвитку суб'єктів підприємництва за вектором глобальної конкурентоспроможності та євроінтеграції.

Аргументовано доводиться, що процес прогнозування ключових показників-індикаторів розвитку підприємства вимагає створення комплексної інформаційної системи, основним елементом якої є модифікована та інтегрована облікова інформація в поєднанні з сучасною методичною базою планування та прогнозування на підприємстві.

Ключові слова: прогнозування, інформаційна система прогнозування, облікова інформація, обліково-аналітичне забезпечення прогнозування, прогнозування динаміки розвитку сучасного підприємства.

Управління виробничим підприємством в сучасних умовах зазнає дедалі більш значних змін під впливом інституційного, конкурентного та соціально-політичного середовищ. Ще ніколи цей процес не був таким складним як зараз, що зумовлено зростаючою кількістю викликів зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище – це сукупність активних господарюючих суб'єктів, економічних, суспільних і природніх умов, національних і міждержавних інституційних структур, глобальних конкурентів та інших зовнішніх умов і чинників, що діють в оточенні підприємства і впливають на різні сфери його діяльності. В цьому зв'язку сучасне підприємство з певним потенціалом ефективності діяльності – це динамічна структура, відкрита система, яка перебуває у постійному русі, змінюється, адаптується до умов навколишнього середовища, навчається і перебудовує себе саму в залежності від потреб ринку і здатна сама активно впливати на ринок.

Незліченна кількість стохастичних факторів, впливу яких піддається діяльність вітчизняних підприємств зумовлює об'єктивну необхідність динамічної трансформації управління підприємством на розширеній та оновленій інформаційній базі. Серед них можна виділити певні групи факторів, що пов'язані з такими ключовими процесами:

- з глобалізацією та євроінтеграцією бізнесу;
- з інтелектуалізацією виробництва (і, відповідно, зростанням ролі інтелектуально капіталу у досягненні успіху підприємства та збільшенням його частки у валюті балансу);
- зі зростанням ролі інформаційних технологій у діяльності підприємств;
- з недостатністю досвіду управління операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю в умовах ринкового середовища з глобалізаційними та євроінтеграційними процесами у порівнянні з іноземними підприємствами.

Названі групи факторів актуалізують необхідність переосмислення процесу управління, орієнтуючись першочергово на глобалізацію та євроінтеграцію бізнесу.

Об'єктивною характеристикою розвитку сучасного суспільства є формування

єдиного світового простору на основі фундаментальної тенденції розвитку світового господарства – глобалізації. Глобалізація являє собою процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції і уніфікації. У результаті глобалізації світ стає залежним від всіх його суб'єктів, які функціонують в умовах постійних ринкових трансформацій. В цьому зв'язку зростає роль системи управління діяльністю виробничих підприємств на основі удосконалення її інформаційно-аналітичної складової та інструментів управління.

Так, система управління сучасним підприємством передбачає вирішення як поточних управлінських завдань, що пов'язані з реалізацією конкретних проблем операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, так і стратегічних, які визначають його розвиток в довгостроковій перспективі. Це суттєво ускладнюється невизначеністю та конфліктністю, які генерують ризики, властиві мінливому середовищу, в якому функціонує підприємство. Тому, змінюються правила поведінки господарчих суб'єктів, а саме: гнучкість, здатність пристосовуватися та маневрувати у варіативному та ризикогенному середовищі. В цьому зв'язку актуальною стає проблема удосконалення традиційного планування як ключової функції управління. Критерієм об'єктивності процесу планування є новітнє індикативне прогнозування, в якому раціонально поєднуються ринкові, ймовірнісні та формалізовані планові засади [1, 10, 16]. Тому прогноз, здійснений на основі досконалого інформаційно-аналітичного забезпечення, логічно трансформується в достатньо обґрунтований перспективний план.

Динамічне ж інформаційно-аналітичне забезпечення прогнозування та планування на сучасному підприємстві повинно стати провідною підсистемою комплексної інформаційної системи управління підприємством та його розвитком.

Дослідженням проблем прогнозування та планування займалися вчені С. А. Агапцев [1], В. Г. Єрохін, Т. Коннолі, Ю. Г. Лисенко [10], Н. М. Петрова, В. І. Борисевич, Ф. А. Ваджинський [4], В. Ф. Байнев [2], К. А. Фісун [16], Д. М. Васильківський [15], В. П. Савчук [12], Г. Б. Клейнер та інші.

В економічній літературі інформаційно-аналітичну тематику з обліку та обліково-аналітичного забезпечення управління в останньому десятиріччі розробляли вчені К. В. Безверхий [3], Я. В. Соколов [14], П. Я. Хомин, В. Н. Жук [7], Г. Г. Кирейцев, Л. А. Костирко [9], Т. В. Барановська, А. В. Шайкан, С. Ф. Голов [5], В. В. Євдокимов [6], Є. І. Костюкова, М. В. Реслер та інші.

При цьому лишаються не вирішеними в необхідній та достатній мірі проблеми наповнення інформаційних систем управління підприємствами реалістичною обліковою інформацією з поглибленою інформаційною ємністю звітності. Мало уваги також приділено міждисциплінарному розгляду питань посилення блоку обліково-аналітичного забезпечення прогнозування та планування в комплексній інформаційній системі управління сучасним підприємством, яке розвивається за вектором міжнародної конкурентоздатності та євроінтеграції. Тому для отримання синергічного ефекту від процесу управління сучасна економічна практика вимагає синтезованого підходу до формування функціональної інформаційної підсистеми з прогнозування та планування.

Мета дослідження – обґрунтування необхідності та напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення прогнозування та планування на сучасному виробничому підприємстві.

Дослідження автора. В сучасних словникових виданнях з фінансово-економічної проблематики понятійне тлумачення “індикативне планування” та “індикативне прогнозування” на підприємствах розглядається у взаємозв’язку з деякою диференціацією за повнотою змісту.

А. Г. Загородній [8, с. 525] трактує поняття “індикативне планування” як “спосіб управління економічними процесами, суть якого полягає в розробленні планових показників рекомендаційного, орієнтовного характеру, що конкретизують завдання й пріоритети розвитку національної економіки, а також створення державою відповідних фінансових та інших стимулів для їхньої реалізації. Індикативний план є планом – прогнозом, орієнтиром для суб’єктів господарювання у формуванні їхніх планів виробничого і соціального розвитку”.

В статистичному словнику за редакцією О. Г. Осауленка [15, с. 364] термін “прогнозування” визначається як “імовірнісне планування, для якого передбачення майбутнього ґрунтується на накопиченому досвіді та аналізі поточного стану. Варіантні прогнози (variant forecastg) – прогнози засновані на порівнянні різних варіантів можливого розвитку економічних об’єктів при різних припущеннях щодо того, як буде розвиватися техніка, які будуть уживатися економічні заходи”.

В понятійно-термінологічному словнику за редакцією І. Л. Сазонця [13, с. 324] розглядається поняття “імовірносного прогнозування (англ. probable forecasting)”. Так, імовірносне прогнозування – “передбачення майбутнього, засноване на імовірнісній структурі минулого досвіду та інформації про наявну ситуацію. Минулий досвід і наявна ситуація дають підставу для створення гіпотез про прийдешнє майбутнє і кожній із гіпотез приписується певна ймовірність”.

Наше узагальнення поглядів науковців [1, 2, 4, 16] дозволяє характеризувати індикативне прогнозування та планування на сучасному виробничому підприємстві як процес передбачення ймовірних змін у внутрішньому та зовнішньому ризикогенному середовищах функціонування підприємства, змін його економічного потенціалу та кількісного оцінювання рівня та динаміки економічних показників-індикаторів фінансово-економічного стану підприємства за різними сценарними варіантами настання ризикових ситуацій та перспективного розвитку.

Практичне здійснення процесу прогнозування та планування на підприємстві вимагає широкої та достовірної інформаційної бази, яка формується в інформаційній системі управління підприємством.

В економічній енциклопедії Є. Є. Румянцева [11, с. 168] визначає, що “інформаційна система (information system) – організовано упорядкована сукупність документів (масивів документів) та інформаційних технологій, в т.ч. з використанням засобів обчислювальної техніки і зв’язку, що відповідає потребам інформаційного забезпечення процесу управління діяльністю організацій. Інформаційне забезпечення (dataware) - сукупність інформаційних ресурсів (банків даних), засобів, методів і технологій збору, обробки, накопичення та видачі інформації (інформаційна та інформаційно-довідкова робота), використовувана в інтересах об’єкта управління”.

Дослідження показало, що основними завданнями створення на сучасному підприємстві, яке розвивається за вектором глобальної конкурентоспроможності та євроінтеграції, інформаційної функціональної підсистеми з планування та прогнозування, слід вважати:

– створення інформаційної бази показників-індикаторів операційної, фінансової

та інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства;

– забезпечення раціонального інформаційного обміну між підрозділами підприємства для отримання синергічного ефекту від використання інформації та прийняття управлінських рішень;

– забезпечення управлінського персоналу підприємства засобами для ефективного вирішення задач планування та координації фінансово-економічних і виробничих процесів.

Реалізація завдань по створенню такої інформаційної системи дозволить вирішувати такі практичні проблеми:

– інтеграції внутрішніх і зовнішніх інформаційних потоків для ефективного багаторівневого управлінського аналізу;

– виконання багатоваріантних сценарних розрахунків з метою попередньої діагностики можливих наслідків прийняття управлінських рішень в умовах мінливого ринкового середовища, яке продукує економічні ризики;

– комплексного інформаційного забезпечення індикативного прогнозування та планування на підприємстві, яке об'єднує сукупність всіх інформаційних ресурсів і способів їх формування, необхідних і достатніх для раціональної реалізації послідовності етапів індикативного планування.

Фундаментом при ухваленні управлінських рішень є обліково-аналітична інформація, що трактується професором Я. В. Соколовим як нові знання про об'єкт управління, які дають змогу формувати управлінські рішення як міру ліквідації невизначеності в управлінській системі, як впорядковане відображення дійсності [14, с. 19].

Не викликає заперечень, що сучасний менеджмент потребує актуальної та оперативної інформації з високим ступенем релевантності. В цьому зв'язку, враховуючи динамічне середовище функціонування підприємства з певними загрозами, правомірно вважати, що до встановлених законодавчо принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності доцільно додати наступні: адаптивності; релевантності інформації; взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх факторів; комплексного охоплення; внутрішнього застосування; ефекту синергії.

Приєднуємося до сучасної наукової думки щодо необхідності ґрунтовних досліджень з розроблення провідного напрямку удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, під яким узагальнено варто розуміти об'єднання облікових та аналітичних операцій в один процес для створення єдиного інтегрованого інформаційного потоку, як інформаційно-аналітичного базису для здійснення фінансово-економічного аналізу, складання аналітичних прогнозів і формування управлінських рішень з врахуванням ризиків [3, 6]. В той же час наголошуємо на активізації розроблення виділеного нами функціонального напрямку обліково-аналітичного забезпечення прогнозування та планування. Вважаємо, що він є логічним, першочерговим та максимально продуктивним у забезпеченні управління діяльністю, особливо тих виробничих підприємств, які розвиваються за вектором глобальної конкурентоспроможності та євроінтеграції. В цьому аспекті доцільним є формування функціональної інформаційної підсистеми з широким обліково-аналітичним ресурсом, представленої на рис. 1.

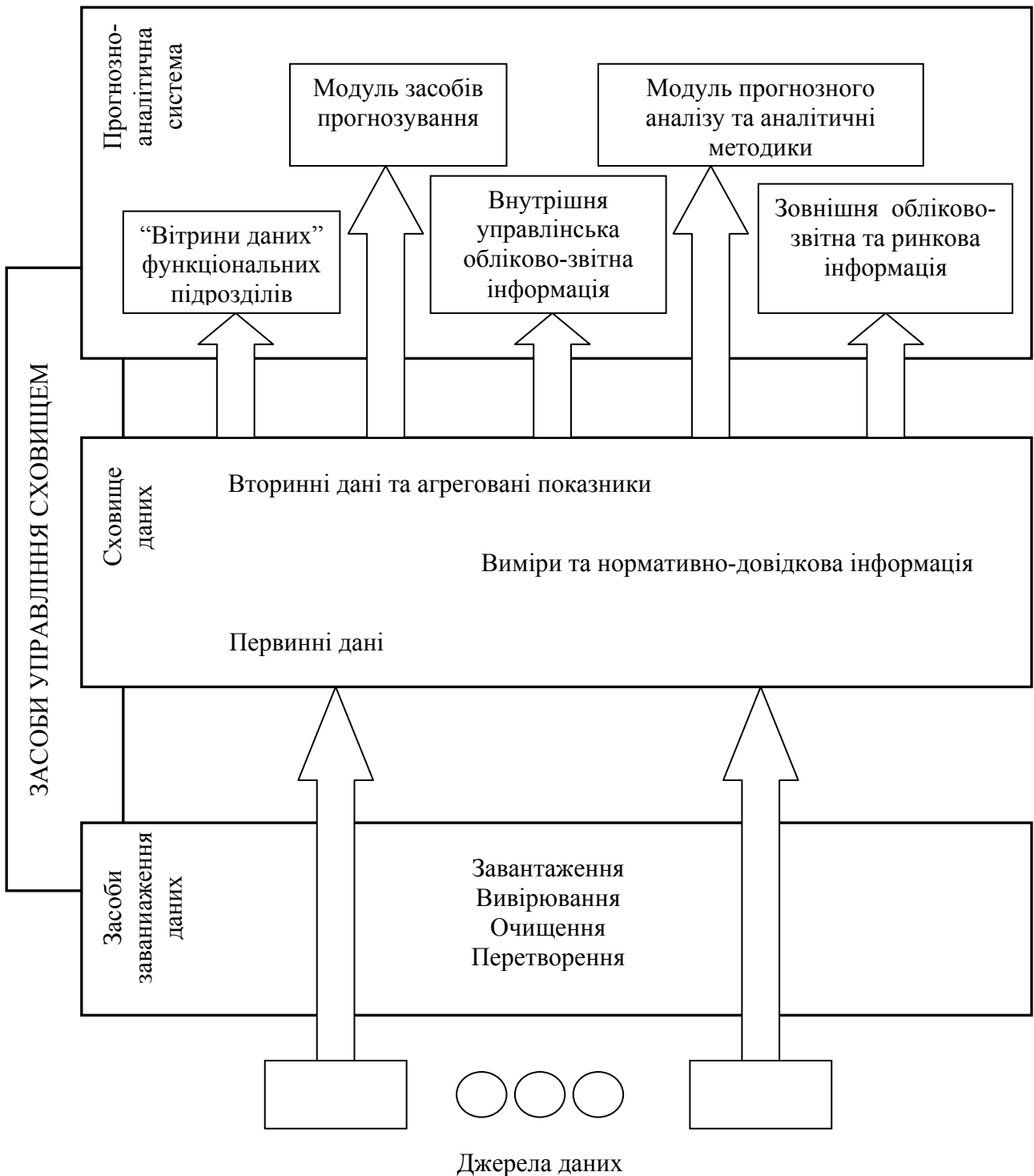

Рис. 1. Конструкція підсистеми з обліково-аналітичного забезпечення індикативного прогнозування та планування в комплексній інформаційній системі підприємства

Із рисунку 1 видно, що в нашій конструкції системна інформація зовнішнього простору виробничого підприємства гармонізується з внутрішньогосподарською інформацією, що дозволяє поглибити класичний інструментарій управління операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю та доповнити його новим інструментарієм: системний економіко-фінансовий аналіз, нормативне регулювання, економіко-математичне моделювання, стратегічну діагностику та розробку варіантів

управлінських рішень.

Дослідження також аргументує, що в інформаційно-методичне забезпечення важливо також залучати потенціал сучасних новітніх інформаційних технологій з управління діяльністю виробничих підприємств в нестабільному ринковому середовищі. Такі технології мають широкий інструментарій від економетричного моделювання до синергетичного підходу, а також сучасних економіко-математичних основ нечітких множин, нечітких фінансово-економічних часових рядів, нечіткої логіки та інших інтелектуальних технологій. Вони є потужним економіко-математичним апаратом, здатним новітньо та суттєво доповнити інформаційну сферу підприємства та примножити інформаційний ресурс як індикативного прогнозування та планування, так і інших складових комплексу управлінського процесу.

Висновки. В загальній інформаційній системі управління підприємством важливо формувати функціональну підсистему з обліково-аналітичного забезпечення імовірнісного прогнозування та планування, основоположною складовою якої є інтегрована облікова інформація всіх видів обліку та звітності в поєднанні з сучасною методичною базою прогнозно-аналітичних розрахунків.

Імовірнісним прогнозуванням першочергово доцільно охопити такі напрями: побудова моделей для прогнозування показників-індикаторів інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, динаміки доходу від реалізації продукції, виробленої на підприємстві, витрат на одну гривню доходу (виручки) від реалізації, прибутку від операційної діяльності.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на практичну розробку сучасного механізму індикативного прогнозування та планування на основі інформаційно-аналітичного та методичного забезпечення, сформованого в інформаційній системі з оптимальною ємністю інформації з усіх видів обліку та звітності підприємства.

Використані джерела:

1. *Агапцов С. А.* Індикативное планирование как основа стратегического развития промышленного предприятия : монография / С. А. Агапцов, А. И. Мордвинцев, П. А. Фомин, Л. С. Шаховська. – М. : Высш. шк., 2002. – 238 с.
2. *Байнев В. Ф.* Экономика региона [Текст] : учеб. пособие / В. Ф. Байнев, С. А. Пелих. – Минск : Академия управления при Президенте Республики Беларусь, ИВЦ Минфина, 2007. – 272 с.
3. *Безверхий К. В.* Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні [Текст] : монографія / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. – К. : “Центр учбової літератури”, 2014. – 184 с.
4. *Важинський Ф. А.* Основні методи прогнозування соціально-економічного розвитку регіону [Текст] / Ф. А. Важинський, І. В. Коломієць // Науковий вісник : зб. наук.-техн. пр. – Львів : Український державний лісотехнічний університет. – 2004. – Вип. 14.7. – С. 166-170.
5. *Голов С. Ф.* Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 3. – С. 18-23.
6. *Євдокимов В. В.* Адаптивна модель інтегрованої системи бухгалтерського обліку [Текст] : монографія / В. В. Євдокимов. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 516 с.
7. *Жук В. М.* Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки : монографія / В. М. Жук. – К. : ННЦ “Інститут аграр. екон.”, 2012. – 454 с.
8. *Загородній А. Г.* Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. В. Вознюк. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 844 с.
9. *Костирко Л. А.* Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація : монографія / Л. А. Костирко. – Луганськ : Вид-во “Ноулідж”, 2012. – 474 с.

10. Нечеткие модели и нейронные сети в анализе и управлении экономическими объектами / [Ю. Г. Лысенко, Е. Е. Бизянов, А. Г. Хмелев и др.]; под ред. чл.-кор. НАН Украины, д-ра экон. наук, проф. Ю. Г. Лысенко. – Донецк : Юго – Восток, 2012. – 388 с.
11. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия. – М. : ИНФРА – М, 2005. – 724 с.
12. Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент. – К. : Издательский дом “Максимум”, 2005. – 884 с.
13. Світова економіка і міжнародні відносини: понятійно-термінологічний словник / за ред. І. Л. Сазонця, Н. В. Стукало. – Донецьк : Юго – Восток, 2010. – 575 с.
14. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 496 с.
15. Статистичний словник / [О. Г. Осауленко, О. О. Васенко, М. В. Пугачова та ін.]; за ред. д-ра держ. упр., проф., член-кор НАН України О. Г. Осауленка ; НТК статистичних досліджень. – К. : ДП “Інформ. – аналіт. агенство”, 2012. – 498 с.
16. Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України [Текст] : монографія / К. А. Фісун. – Харків, 2007. – 401 с.

Темчишина Ю. Л., Кравченко И. Й. Совершенствование учетно-аналитической составляющей в информационной системе обеспечения прогнозирования на современном производственном предприятии.

В статье рассматриваются проблемы прогнозирования деятельности производственного предприятия в современном хозяйственном пространстве, где активно действуют факторы внешней рискованной рыночной среды и формируются жесткие требования по развитию субъектов предпринимательства по вектору глобальной конкурентоспособности и евроинтеграции.

Аргументированно доказывается, что процесс прогнозирования ключевых показателей-индикаторов развития предприятия требует создания комплексной информационной системы, основным элементом которой является модифицированная и интегрированная учетная информация в сочетании с современной методической базой планирования и прогнозирования на предприятии.

Ключевые слова: *прогнозирование, информационная система прогнозирования, учетная информация, учетно-аналитическое обеспечение прогнозирования, прогнозирование динамики развития современного предприятия.*

Temchishina Y. L., Kravchenko I. J. Improvement accounting and analytical component in the information system of providing forecasting art manufacturing facilities.

The article deals with the problem of forecasting production company in the latest economic space where active external market environment factors and formed stringent requirements for the development of entrepreneurship on the vector of global competitiveness and integration.

Have argued that the process of forecasting key indicators-indicators of the enterprise requires a comprehensive information system, the main element of which is a modified and integrated accounting information, combined with modern methodological basis for planning and forecasting company.

Keywords: *forecasting, forecasting information system, accounting information, accounting and analytical support forecasting, forecasting the dynamics of the modern enterprise.*